

УДК 351.330.1:824:334.78

Л. Д. Оліфіренко,
к. т. н., доцент,

Чернігівський державний технологічний університет

МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ У РОЗВИТКУ КОРПОРАТИВНИХ СТРУКТУР ПРОМИСЛОВОСТІ

Стаття присвячена визначенню механізму формування інституціональної політики держави, складові якого спромогли ефективно впливати на розвиток корпоративного сектору економіки.

Ключові слова: інституціональна державна політика, механізми управління, державні методи регулювання розвитку.

The article is devoted to the definition of the mechanism formation of institutional policy, the components of which are able to influence the development of the corporate section.

Keywords: institutional public policy, institutional transformation, government regulation methods development.

Вступ. Питання удосконалення системи державного регулювання розвитку суб'єктів господарювання відносяться до найскладніших питань управління, на які існують різні погляди, часто протилежні. Останнім часом питання застосування методів та інструментів інституціональної політики знаходяться у центрі уваги як зарубіжних, так і вітчизняних вчених, що висвітлені у наукових працях Т. Еггертсона, Д. Норта, Р. Коуза, М. Портера, О. Ульямсона, Е. Фуруботна та ін. Окремі положення багатогранної проблематики розглядали вітчизняні вчені, зокрема: Т. Артьомова, В. Бакуменко, В. Бодров, В. Гесць, Л. Головкина, А. Гриценко, В. Дементьєв, М. Корещий, І. Ма В. Мандибура, М. Радєва, О. Поважний, А. Ткач, Л. Федулова, А. Чухно та ін.

Актуальність теми дослідження обумовлена необхідністю створення ефективної системи державного регулювання у сфері корпоративного управління [1–6]. Питання характеру взаємообумовленості сучасних економічних реформ та інституційних змін, які при цьому відбуваються, відносяться до ряду проблемних і досліджуються мало.

Постановка завдання. Важливим аспектом аналізу у даній статті є дослідження складових механізму, методів та інструментів державного регулювання розвитку економічних організацій, таких як корпорації, що становить основу для економічного зростання та розвитку суспільства. Визначенню складових інституціональної політики держави у механізмі державного регулювання розвитку корпоративних структур у промисловості складають мету даного дослідження.

Результати. Формування інституціональних основ державного регулювання розвитку корпоративного сектору як підвалин економічного зростання пов'язані з реалізацією національних інтересів розвитку вітчизняних корпорацій. Реальним механізмом досягнення цієї мети є активне застосування інституціонального підходу і визначення ролі та місця держави як рівноправного учасника, який прагне реалізувати суспільні інтереси.

Серед складових механізму реалізації інституціональної політики у сфері розвитку корпоративних структур можна виділити першу, яка спирається на принцип конкурентної (антимонопольної) політики, а саме – чим вища конкурентна здатність компанії на ринку, тим більш привабливою вона є для інвесторів (рис. 1). Справа у тому, що володіючи таким фінансовим інструментарієм як цінні папери, публічні корпорації можуть відносно легко залучати інвестиційні кошти. А завдяки транспарентності управління будь-який акціонер буде схильний до придбання акцій саме публічних компаній. Таким чином, майнові засади публічної корпорації не обмежують їх розвиток такими, що орієнтують вектор розвитку на максимізацію вартості (капіталізацію) компанії.

Другою складовою є політика корпоратизації (акціонування) та приватизації (або навпаки – націоналізації), які реалізуються через можливість заміни менеджменту (фінансового управління та керівництва), який неспроможний ефективно виконувати функції управління. Ця складова ставить за мету створення високорозвинутої системи корпоративного управління та контролю, зниження рівня конфліктних ситуацій, що дозволяє уникати опортуністичної агресії та ризиків економічного та дисциплінарного характеру.

Рис. 1. Складові механізму реалізації інституціональної політики держави у сфері розвитку корпоративних структур у промисловості

Третя складова – інститут банкрутства та санації, що спирається на результативність попередніх етапів і сучасний стан компанії, а також динаміку розвитку інтеграцію на ринку, який вона обслуговує. Сутність цієї складової полягає у тому, що в умовах високодинамічної зміни кон'юнктури ринків та посилення глобальної конкуренції для того, щоб рішення державних органів влади мали інституціональну конкурентність та не створювали, так звані, інституціональні "провали" чи "відміс" управління санацією має бути нормативно-реплікативним і гнучким. Нормативні обмеження та способи участі органів державної влади у цих питаннях забезпечують виїмовірність попередження банкрутства та гарантують ефективність процесу санації.

Четверта – інституціональна вимога розкриття інформації. Державне регулювання зобов'язує розкривати інформацію про діяльність публічних товариств, чим прагнення зменшити ринкову асиметрію. Проте, асиметрія є ознакою руху, рух – динаміки, динаміка – розвитку суб'єкта. Тобто асиметрія опосередковано вказує на потен

розвитку у тому чи іншому напрямі. Отже, усталену ту чи іншу проблему можна використати у якості прогресивної патерни за умови забезпечення розгалуженої інформаційної бази та управлінських технологій, спроможних прогнозувати та моделювати державні рішення, а також впливу інституціонально-інформаційних засад, можливі результати та наслідки.

Ефективне поєднання функціональних обов'язків власника і менеджера у системі державного регулювання може виявитись конгруентно достатньою для реалізації державою підприємницьких функцій та для забезпечення інституціонально-організаційних засад господарської діяльності корпорацій. Як результат – очікується поступове зниження трансакційних витрат у діяльності органів державної влади та економічних суб'єктів, що мультиплікативно відбиватиметься у позитивному ефекті економіки бюджету та зростання ВВП. Виникає можливість отримання додаткових коштів, не розширюючи податкових навантажень на суб'єкт господарювання, а державі – додаткові ресурси для відтворення суспільних благ. Таким шляхом може бути вибудована ієрархія пріоритетних цілей інституціональної політики держави, де остання перетворюється на ефективну власника і менеджера, що надасть можливість вирішувати завдання у ієрархічному порядку (дохідності, динаміки, соціальної справедливості тощо) сформувати об'єктивні засади макроекономічної та фінансової стабільності розвитку.

Отже, в умовах недосконалого інституціонального середовища, не дивлячись на єдність суб'єктного та об'єктного аспектів інституту держави, склалась необхідність реалізувати підприємницький початок у діяльності органів державної влади як власника і менеджера управління, що впливатиме на динаміку трансформації інституціональної області діяльності корпорацій та її інфраструктури. В першу чергу, мова йде про підвищення креативності інституціонального середовища, яке орієнтоване на реалізацію стратегічних програм й проєктів, досягнення високої конкурентоспроможності та інвестиційної активності вітчизняних корпорацій. Тільки час може довести наскільки концентрація власності та інтеграція в умовах розширення масштабів регулювання може ефективно здійснювати управління в самих різних галузях економіки.

Якість інституціональної політики держави є комплексною характеристикою, що об'єднує як економічні характеристики (рівень інвестицій, податків, дивідендів, ризиків тощо), так і суто інституціональні (трансакційні витрати, модель корпоративного управління, динаміка розвитку, можливості й загрози, доступність кредиту, репутація, імідж, рейтингові позиції тощо). Під якістю інституціональної політики будемо розуміти показники, що як безпосередньо, так і опосередковано впливають на результати господарської діяльності корпорації. Природа інституту корпорації витікає з її акціонерного, колегіального способу створення та характеру прийнятих управлінських рішень, а також генеральної мети – максимізації прибутку. Ось чому у світовій практиці капіталізація компаній є показником благополуччя її розвитку, динамічного зростання вартості її цінних паперів, що є оціночним критерієм для інвестування та показником рівня розвиненості інституціональної області діяльності корпорації.

Показники інституціональної політики, що характеризують силу впливу та керуваність інституціонального середовища корпоративних структур за параметром управління можна згрупувати на: директивні (інформентне управління – обов'язкове виконання); розрахункові (оціночні параметри функціонального управління); ефективність управління, що використовується у системі програмного управління; результативні (дозволяють забезпечити виконання програм і проєктів та обґрунтувати державні рішення).

Загальна стратегія інституціональної політики у сфері регулювання розвитку корпоративних структур пропонується дослідити шляхом використання інкрементального підходу у визначенні стратегій розвитку корпорацій. Для промислових корпорацій цей комплекс стратегій має на меті: збільшення капіталізації корпорацій; забезпечення високої конкурентоспроможності діяльності корпорацій; забезпечення високої ефективності інвестиційних проєктів; покращенню фінансової діяльності; покращення логістичної діяльності; забезпечення ефективного організаційного розвитку корпорацій; формування продуктивної стратегії управління змінним розвитком. Орієнтація державної інституціональної політики створює умови для розбудови адекватної системи інститутів державного регулювання розвитку корпорацій щодо можливого впливу на ринкові фактори розвитку у процесі їх формування: акціонерну власність, капіталізацію, конкурентоспроможність.

Інституціональна політика охоплює весь інституціональний устрій, у відповідності до якого визначаються державні організаційно-функціональні структури, обов'язковості, норми та ресурси, необхідні для здійснення управління. Ефективне державне регулювання корпоративного сектору можливе лише за умови абсолютної визначеності та регламентованості функцій управління. Як приклад такої регламентації для промислових компаній може бути формування зовнішніх формальних інститутів корпоративного управління, сфери нормативно-методичного регулювання якого представлені на рис. 2.

Вироблення системи показників, виділення окремих пріоритетних напрямів розвитку, на основі яких можна оцінити стан і рівень розвитку компанії, їх узгоджені показниками державних програм, на основі яких приймаються рішення, дозволили визначити систему інституціонального забезпечення (СІЗ) державного регулювання розвитку корпоративних структур. СІЗ являє собою комплекс взаємоумовлених нормативно-методичних документів, які дозволяють забезпечити досягнення запрограмованих показників шляхом створення необхідних інституціональних умов діяльності корпорацій. СІЗ передбачає не тільки методичне, а й організаційне функціональне – закріплення функцій і задач за структурними підрозділами органів державної влади (координації стратегічних цілей, задач, інвестиційного забезпечення бізнес-планів, ціноутворення тощо).

У сучасних умовах загострення глобальної конкуренції рівень трансакційних витрат корпоративного сектору актуалізує необхідність керуваного впливу та оптимізації, що безпосередньо впливає на процес ціноутворення, а відтак – на конкурентоспроможність продукції та послуг. Процеси інтеграції, за рахунок яких компанії прагнуть мінімізувати трансакційні витрати, дозволяють підвищити ефективності діяльності. З точки зору державного регулювання інтеграційними процесами критеріями доцільності можуть виступати: рівень та співвідношення трансформаційних (реорганізаційних) і трансакційних витрат (частка перших має збільшуватись, других – зменшуватись); структура трансакційних витрат та тенденції їх змін (частка витрат колективного забезпечення – збільшуватись; прямих – зменшуватись); питомі трансакційні витрати випуску продукції/послуг (мають зменшуватись).

Управлінський облік та аналіз ціноутворення пропонується доповнити моніторингом трансакційних витрат, що дозволить упорядкувати фінансову забезпеченість фінансові потоки компанії, а також їх бухгалтерський та статистичний моніторинг. Проте, ці завдання пов'язані з науково-методичними проблемами визначення рівня структури трансакційних витрат, які не обліковуються, статистично не вимірюються у наслідок відмінності теоретико-методичних підходів їх визначення, виділення компонентів. Тому, з нашої точки зору, важливою складовою системи державного регулювання корпоративного розвитку виступають інституціональні основи прийнятих стратегічних рішень щодо розвитку корпоративного сектору економіки. Як можливий варіант пропонується включати інституціональні складові у державні рішення, направлені на рішення стратегічних завдань, покращення інституціонального клімату та суспільних інститутів.

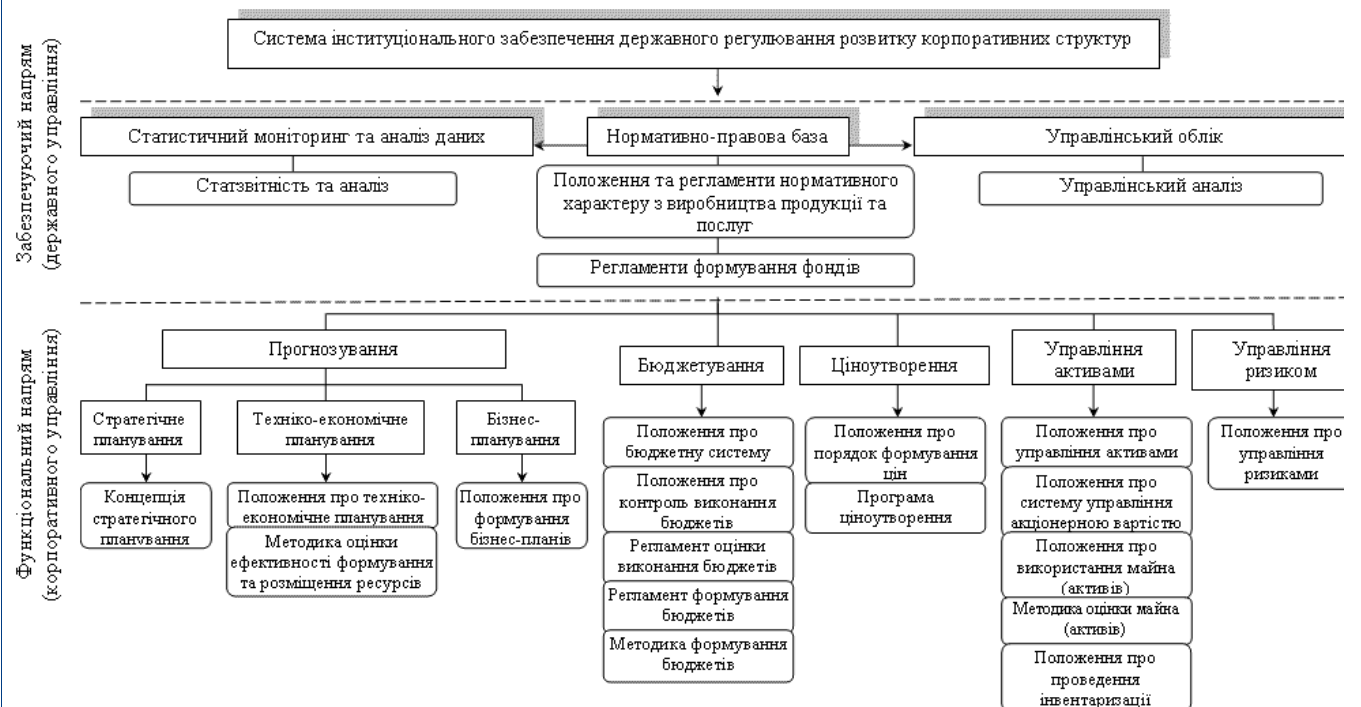

Рис. 2. Нормативно-методичне забезпечення державного регулювання розвитку корпоративних структур

Типологія інституціональних політик представлена рис. 3, яка систематизує цілеспрямований вплив інститутів та напрями формування прогресивні інституціональних змін. Природа взаємодії держави з корпоративним сектором детально описана Д. Нортом [5]. Проте, дуальність влади корпорації над суспільні інститутами, яку підкреслюють більшість дослідників інституціоналізму, з одного боку, вимагає прийняття державних рішень тільки у межах існуючого інституціональн поля, а з іншого – знання та практика діяльності корпоративних структур вимагає на руйнацію застарілих норм та встановлення нового інституціонального устрою.

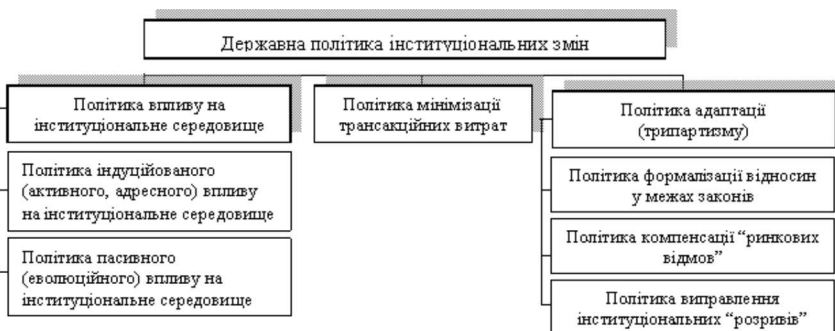

Рис. 3. Типи інституціональних політик щодо стратегії розвитку корпоративних структур

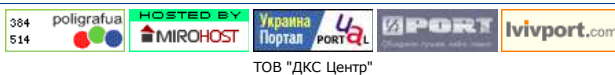
У результаті реалізації інституціональної політики (обраного типу, або сполучень) можуть з'являтися нові організаційні структури господарюючих суб'єктів, механізми стимулювання ефективної діяльності корпорацій, формування стратегічних і перспективних планів. Цим самим виробляється нове ставлення учасників держав та корпоративного управління, посилюється внутрішнє бажання до прогресивних змін інституціонального устрою. Держава як цілісна система має право і можливі формувати мету та стратегію розвитку у статусі офіційно визначених цілей, формувати механізми і структури, які відповідатимуть за результати їх досягнень. Як довод, дане дослідження, напрями та методи зміни інституціонального середовища дуже різноманітні: від встановлення повного контролю над корпораціями до вироблення ні інститутів, системи захисту (встановлення бар'єрів) входу на ринок, системи пільг, та інші аспекти управління. Вироблення рекомендацій з формування та практичн використання інституціональних норм здійснюється за змістом впливу інституціональної політики на розвиток корпоративного сектору економіки.

Висновки. Багатьма дослідниками відмічається високий ступінь готовності держави та корпоративних структур до формування нових інститутів та модерної мо державного управління [6]. Однак, реалізація цього напрямку ускладнюється відсутністю методологічного забезпечення формування інституціональної політики держа сфері корпоративного розвитку, якому будуть присвячені наступні дослідження.

Список використаних джерел:

1. Програма економічної реформи на 2010–2014 рр. "Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава" [Електронний ресурс] – Режим доступу www.president.gov.ua/docs/Programa_reform_FINAL_1.pdf
2. Послання Президента України від 07.04.2011 до Верховної Ради України "Модернізація України – наш стратегічний вибір" [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://document.ua/modernizacija-ukrayini-nash-strategichnii-vibir-doc53248.html>
3. Оліфіренко Л.Д. Державна політика формування конкурентних переваг у розвитку вітчизняної промисловості в умовах кризи / Л.Д. Оліфіренко // Економіка та державн 2009. – № 11. – С. 151–154.
4. Оліфіренко Л.Д. Ефективність механізму формування інституціональних змін у сфері державного регулювання розвитку корпоративних структур / Л.Д. Оліфіренко // Економіка та держава. – 2012. – №9. – С. 105–107.
5. Норт Д. Институциональные изменения: рамки анализа / Д. Норт // Вопросы экономики. – 1997. – № 3. – С. 6–17.
6. Либерализм и модернизация (по материалам "круглого стола") // Экономика Украины. – 2011. – № 8. – С. 4–25.

Стаття надійшла до редакції 06.11.20.

ТОВ "ДКС Центр"